

MARIA ÀNGELS ANGLADA, ARTICULISTA: ÈTICA I COMPROMÍS

EUSEBI AYENSA

Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona

FRANCESC FOGUET

Universitat Autònoma de Barcelona

Maria Àngels Anglada, columnist: ethics and commitment

Maria Àngels Anglada manifestà el seu compromís cívic no únicament en l'obra de ficció, sinó també en els nombrosos articles que publicà a la premsa catalana. Aquest paper apunta els valors ètics que destil·len la poesia i la narrativa angladianes i analitza algunes de les seves peces periodístiques més ideologitzades. La solidesa dels arguments que hi exposa demostra la dimensió d'Anglada com a *dona de lletres* compromesa amb la seva cultura i el seu temps.

The purpose of this article is to examine the commitment of the writer Maria Àngels Anglada as a citizen and how this has been highlighted in both her creative work (poetry and fiction), as well as her journalistic contributions to Catalan magazines and newspapers, such as El 9 Nou, Hora Nova, Empordà and Avui among others. The authors demonstrate that, regardless of the literary form, Anglada always shows great consistency in dealing with ideas such as the emancipation of women, the defence of the weak and the reinstatement of the historical rights of Catalonia. The firmness of her arguments denotes Anglada's character as femme de lettres committed to both her culture as well as her era.

Paraules clau: Anglada, ètica, compromís.

Keywords: Anglada, ethics, citizen commitment.

«Per a nosaltres, els petits,
és temible la ira dels poderosos.»

Sandàlies d'escuma (1985)

I

La vida i l'obra de Maria Àngels Anglada irradien un conjunt de valors ètics que atorguen encara més cohesió i coherència al seu corpus creatiu, tant des de l'òptica ideològica com de l'estrictament literària. Si com a *dona de lletres* Anglada va demostrar —sense fer-ne escarafalls— el ferm compromís cívic amb la defensa de la identitat catalana, la preservació del medi ambient o els drets dels més febles, com a escriptora va bastir una obra molt sòlida —poesia, narrativa, assaig— que comparteix unes constants distintives: la denúncia de la injustícia, la defensa de les víctimes i el compromís amb uns principis ètics que es mantenen inalterables des dels primers escrits en «temps de silenci». En el transcurs de la seva vida, de la mateixa manera que no abjurà mai de les conviccions polítiques independentistes, de la defensa de l'ecologisme o de la vindicació de la igualtat social de la dona, tampoc no va rebaixar el nivell d'exigència i lleialtat ètiques

per fer front a les formes de violència que es perpetraven, contra les persones o contra els pobles, en ple segle xx. Ans al contrari. Conscient de la seva condició d'escriptora compromesa, continuà lluitant per denunciar la tirania amb el «cant rebel a tota defallença», l'única arma al seu abast (Anglada, 1990: 17). Esperonada pel mateix delit de *conèixer* i *comprendre* que de jove, amplià la mirada cap a altres àmbits, altres pobles i altres cultures, que havien patit o patien encara les injustícies i que, més enllà dels segles i dels paisatges, permetien d'establir un fil de continuïtat entre el bressol grec i l'Europa contemporània.

L'ètica angladiana té una mesura humana que s'aferra sensiblement a les vivències i als fets concrets, als noms i als pensaments clars, sense que per això deixi de proclamar, amb paraules planeres, la riquesa d'ètnies, llengües i cultures, l'exemplaritat dels mites o de les lliçons vigents dels clàssics, l'obertura i la riquesa insondables que ofereixen les manifestacions artístiques i la necessitat permanent de la bellesa i de l'esperança com a antídots a la barbàrie. Per a Anglada, la llibertat dels homes i dels pobles no era tan sols una qüestió de justícia, sinó també de bellesa, com declarava ja al poema «No cantarem» de *Díptic* (1972), el seu primer recull (Anglada, 1990: 12). Però la justícia i la bellesa —tan estimades pels grecs— tenen, en els versos angladians, rostres i mirades tangibles, d'escala humana. Nucli de les inquietuds de l'escriptora, la seva poesia denuncia la mort i la fam dels nens vietnamites («Treva de gener»), els «llavis closos» entre reixes de Francesc Tubau («Parada obligatòria»), els «murs de ciment i ferro» que volien sepultar el paratge natural empordanès («Aiguamolls 1985») o «el ferro roent» de la guerra de Bòsnia («Sarajevo»), per posar només uns quants exemples (Anglada, 1990 i 1996).

Mutatis mutandis, la narrativa angladiana treu les màscares insolents que encobreixen la injustícia en totes les seves formes, per mitjà de personatges versemblants —Dolors, Daniel, Aram— que la viuen en la pròpia pell i que, com veurem sumàriament, encarnen sovint, en clau simbòlica, el dolor d'un poble sotmès a genocidi, la desraó d'un temps convuls o, sota la llum grega, la possibilitat de fer-se en llibertat. Al braç llarg i cruel de la tirania, que canvia de nom amb els segles, però es manté com a inherent a la condició humana, Anglada hi contraposa una ètica humanística, profunda i contundent, que participa de «l'esperit europeu» diagnosticat per George Steiner. Aquesta mateixa presa de partit és la que traspuen, tant en el to com en la temàtica, els articles d'opinió que publicà a la premsa comarcal des de les acaballes dels anys setanta (Anglada, 2009). A diferència de l'orfèbreria estilística de les construccions de ficció, les peces periodístiques —naturalment més circumstanciades— parteixen de les palpitations de l'hora, però saben extreure'n, amb una serenitat deutora dels clàssics, la categoria ètica i estètica que contenen. En aquest sentit, el punt de vista deontològic continua essent el mateix que trobem en la poesia o en la novel·lística: la defensa dels drets humans i de la llibertat dels pobles. Ni en l'obra de creació ni en la d'opinió periodística, Anglada no refusa, així doncs, «el batec del seu temps, l'ombra feixuga de l'esglai i el dolor» (Anglada, 2008: 223).

Eusebi Ayensa, Antònia Ugarte, Enriqueta Anglada i M. Àngels Anglada a Réthimno (Creta), el 1991.
© Arxiu Família Anglada.

II

En la seva primera novel·la, *Les Closes* (1979), Anglada recupera la història de la besàvia, Dolors Canals, acusada injustament de l'assassinat del seu marit, una freda nit d'hivern de 1866 al poble empordanès de Vilamacolum. Tota l'obra esdevé un al·legat contra un tema tan intemporal com el dels errors judicials, que en aquest cas porten durant uns mesos a la presó de Figueres una dona innocent, embarassada a més del segon fill. Com reconeix la mateixa Anglada, el pitjor de tot plegat no és això, sinó el fet que, en la societat rural de l'Empordà del segle XIX, l'absolució de Dolors Canals no aturà les enraonies que corrien pel poble i que continuaven acusant-la d'ésser la responsable de la mort, a destrallades, del marit. Dolors Canals, però, és tot un exemple de rectitud moral i, fins i tot, de llibertat, sempre, és clar, dins dels estrets marges que eren concedits a una dona per la societat del segle XIX. Al final, l'obra ens descobreix una dada que presagia un incipient procés d'emancipació femenina: Dolors Canals, fent honor a aquella nena que, en paraules de l'autora, «va aprendre de petita, sense donar-hi massa importància, les primeres lleis de la vida que una educació molt convencional provava d'amagar contínuament» (Anglada, 2001: 285), va escollir com a marit, malgrat l'oposició familiar, l'hereu Moragues i s'hi casà per amor, a diferència de tants altres matrimonis imposats del seu temps. La mateixa Dolors Canals repetirà aquesta opció anys més tard, quan es casarà —tot i que aquest cop d'amagat— amb l'administrador de la casa, Miquel Comellas.

A *Les Closes*, hi fa també la seva aparició, val a dir que de manera fugissera, la preocupació d'Anglada per la protecció del medi ambient. En aquesta avinentesa, la portaveu és la minyona, Serafina Menor, que ens alerta sobre l'amenaça que sotja els aiguamolls empordanesos: «El somriure blavís del mar, ja un poc amagat, la ratlla dels aiguamolls, les vorades d'àlbers i de freixes que clouen els prats, aquesta claror d'avui sense calitja, tot, tot és amenaçat...» (Anglada, 2001: 209). Aquest tema, lluny de minvar amb el temps, anirà prenent força en l'obra d'Anglada i es convertirà en una de les reivindicacions constants de l'escriptora, plasmada en un poema famós, «Els aiguamolls», que es va convertir en un veritable himne de la campanya de protecció d'aquest paratge natural.

Una estreta relació amb *Les Closes* presenta la narració *Flors per a Isabel* (dins *No em dic Laura*, 1981), en què la protagonista, Isabel-Cecília Moragues, és un rebrot llunyà de can Geli, violada per un tinent coronel de l'exèrcit napoleònic i morta a Barcelona, lluny del Vilamacolum natal (Vilasirvent a la ficció). A disset anys es tancava, com diu poèticament Anglada, el petit cercle de la seva vida, el seu vol d'alosa amb plom a les ales. L'obra ens conta, de manera esgarriada i nua, la tràgica història d'Isabel, com un clam contra la injustícia. L'autora evita la temptació de canviar la veritat històrica —que ens ofereix, com en el cas de *Les Closes*, amb el suport de documents originals de l'època— i ens narra aquest episodi que avui podríem anomenar de violència masclista en tota la seva cruesa, fent dels seus mots «un pitxer de gessamins per a Isabel-Cecília, morta sense roses» (Anglada, 2001: 307).

Una fita important en l'obra angladiana és la narració, en bona part autobiogràfica, intitolada *No em dic Laura* (1981), la qual constitueix un al·legat contra la repressió clerical del Vic de la postguerra —i que preludia, d'alguna manera, el

conte «La santeta»— però, sobretot, contra el franquisme, «una potència implacable i abassegadora que tenia Vic sota les seves malles» (Anglada, 2001: 348). La víctima, en aquest cas, era un mestre d'escola republicà, Lluís Campdelacreu, que en el capvespre de la vida, amb la seva filla Laura morta i la pàtria atuída per la desraó del franquisme, s'emmirallava en Verdaguier, una altra víctima innocent de la seva societat, fins al punt d'identificar-s'hi plenament i de clamar contra l'interdicte que li impedia de dir missa i que li tenia embargades totes les obres. Dit sigui de passada, la repressió franquista contra les llibertats de Catalunya és també el tema d'alguns dels seus poemes, com ara «Mossèn Cinto», «Elegia a Lluís Companys», «Quan el nostre poble es retrobarà» o la sèrie «Parada obligatòria» (Anglada, 1990). I, més específicament, al tema de la repressió contra la llengua, que té una presència tan important a *No em dic Laura*, Anglada dedicà també el poema «La meva Esmirna» (Anglada, 1996: 37), en què denuncia la política d'anorreament de la llengua catalana endegada a la Catalunya nord per l'estat francès, centralista i jacobí, i el conte «L'empelt», pertanyent al recull *La daurada parmèlia i altres contes* (1991), una de les poques incursions d'Anglada en el gènere de la ciència-ficció.

Amb una acurada fusió de dades reals i inventades, Anglada situa en la Catalunya del segle XV la novel·la *L'agent del rei* (1991), protagonitzada pel poeta vigatà, traductor i agent diplomàtic Andreu Febrer. Tot i l'estret marge de maniobra que concedeix a la creativitat de l'autora la realitat històrica, Anglada no deixa passar l'ocasió de posar en relleu algunes constants de l'existència humana que haurien de guiar també el nostre comportament, cinc segles després dels fets narrats: d'una banda, la fidelitat de Febrer a la missió diplomàtica i a la pàtria a les quals serveix i, de l'altra, la benigna clemència del seu monarca, Alfons IV, dit precisament el Magnànim, que estalvia la mort al germà de Chiara, la futura promesa de Febrer, fent bones les paraules de Ciceró, segons el qual els homes mai no s'assemblen tant als déus com quan concedeixen la salvació. Una clemència i una bondat que es fan vistents novament al final de la novel·la, quan el monarca, en boca d'Andreu Febrer, no demana res a l'humanista Lorenzo Valla, pretesament retingut contra la seva voluntat pel soldà de Constantinoble, a canvi de la seva alliberació, amb l'argument que ell en té prou amb això: que Lorenzo respiri el dolç aire de la llibertat. Una actitud, aquesta, que contrasta amb el llamp de plaer, la ganyota somrient de satisfacció que assegura Febrer haver vist en alguns rostres davant de l'execució d'un reu, una mirada digna dels cercles de l'avern.

Altrament, les obres de temàtica grega conformen una unitat en elles mateixes i, en conjunt, per la varietat de temes, espais i èpoques tractades (des de l'Alexandria hel·lenística fins a l'Atenes dels coronels [1967-1974]) representen un cas únic en la literatura catalana. La raó última d'aquesta predilecció per escenaris grecs, sobretot antics —no hem d'oblidar, en tot cas, que Anglada era filòloga clàssica— ens la confessa la mateixa autora en la nota que encapçala la novel·la *Sandàlies d'escuma* (1985): «Voldria remarcar que no he triat un món tan allunyat per fugir del nostre segle. Ara existeix l'angoixa i el perill nuclear. El segle III aC, però, no fou tampoc una edat d'or: el poder sempre ha tingut un braç llarg i cruel, o, com diu l'adagi català, “sempre han tingut bec les oques”» (Anglada, 2001: 479). L'actitud de Glauca pot llegir-se com un correlat de la captivença intel·lectual d'Anglada: en lloc de cantar l'èpica de l'horror o de gloriejar els poderosos, tria lluitar «per aconseguir

la forma bella en les meves cançons i per salvar de la mort, en un temps tan incerts, els qui estimava» (Anglada, 2001: 482). Salvar de la mort o de l'oblit, com fa Glaucà, és una manera de lluitar contra la desmemòria, perquè, com agradava de dir a Anglada, tot el que no es canta es perd. Recordar els qui han patit la ira dels poderosos no deixa de ser, en definitiva, un acte de justícia.

A *Sandàlies d'escuma*, Anglada no es refugia en un passat grec idíl·lic a la manera dels romàntics, sinó que poua en l'antiga història de l'Hèl·lade exemples que permeten de comprovar que, malauradament, la tirania del poder acompanya l'home des que és home, en un plantejament que ens recorda, per exemple, l'«Elegia novena» d'*Elegies de Bierville*, de Carles Riba. Un exemple ben clar, en aquesta novel·la, és la reina Arsínoe, que condemna el poeta Sòtades a morir ofegat a les aigües de la llacuna Mareotis per haver escarnit les seves noces amb el germà, el monarca Ptolemeu II Filadelf. Res no podran fer Glaucà, la protagonista, i el seu estimat, Càrmides, per salvar la vida de l'amic. Només els serà possible d'apaivagar-li el sofriment donant-li unes drogues que li faran perdre els sentits. A poc a poc, doncs, aquella rutilant Alexandria que havia meravellat Glaucà es convertirà en «una prostituta avorrible, envellida a la flor de la joventut, una esfínx devoradora d'homes» (Anglada, 2001: 513). Per tant, *Sandàlies d'escuma* és, en bona mesura, un nou clam contra la injustícia del poder, exercit tirànicament pels governants de torn.

Salvant les enormes distàncies cronològiques i espaciotemporals, aquest és el mateix esquema que batega en el fons de *També a tu, Cleanòrides* (dins *No em dic Laura*, 1981). Com farà el dictador Franco a l'Espanya de meitat dels setanta amb episodis tragicòmics com el del judici de Burgos, els coronels atenesos, definits per Anglada de «grotescos titelles, [...] perillosos de remenar» (Anglada, 2001: 443), dispararan fredament, a mort, contra els estudiants grecs —entre ells, l'estimat de la protagonista, Cleanòrides— refugiats al Politècnic, en un episodi que marcarà la història grega recent i que accelerarà la fi de la dictadura. De bell nou, la irracionalitat humana dicta inexorablement les seves lleis injustes, i rere el sofriment del poble grec hi veiem bategar el del català, sotmès també, aquells mateixos anys, a una dictadura implacable, i que té el contrapunt en la història d'amor que uneix de manera provisòria aquest jove grec amb Cecília, l'arqueòloga catalana.

Molt més subtil és la crida contra la injustícia que trobem a *Artemísia* (1989). En aquest cas, la plàcida illa de Mitilene, que visità personalment Anglada un any abans de publicar la novel·la, és l'escenari on el personatge que dona nom a l'obra intenta de superar la mort del seu fill Sandrino en el trist episodi de les Fosses Ardeatines, al final de la Segona Guerra Mundial. Una amnèsia lacunar és l'escut que oposa Artemísia al punyent record del fill assassinat, però la veritat esdevé obstinada i acaba apareixent en els seus quadres, grans i torbadors, com el que porta el títol revelador de «L'incendi de la Via Appia». Anglada no s'està tampoc de manifestar la seva consternació pels crims del nazisme i, en boca del protagonista de la novel·la, el violinista Climent Moragues, afirma amb contundència, davant de la visió del monument dreçat als fills del poble d'Aiassos morts a mans dels nazis, que «no m'havia vingut al pensament que [els nazis] s'haguessin pogut enfilar fins aquell gran poble, on la vida era senzilla, quasi arcaica, per fer-hi un carnatge com el que revelava la llarga llista de noms» (Anglada, 2001: 109).

Les constants que hem destacat tornen a aparèixer, amb més cruesa encara, en les seves dues darreres novel·les, *El violí d'Auschwitz* (1994) i *Quadern d'Aram* (1997), dedicades, respectivament, a la denúncia de dos dels genocidis més bestials del segle xx, el jueu i l'armeni. En totes dues, Anglada evita la temptació de *recrear-se* en l'horror perquè creia, com Sèneca, que «res sacra est miser» [‘cosa sagrada és un dissortat’] (Anglada, 2008: 162). A l'hora d'abordar dos dels episodis més esborronadors de la història recent, s'acull a l'opció que planteja Jorge Semprún a *L'écriture ou la vie* (1994), és a dir, «explicar» l'horror, però contextualitzant-lo i, sobretot, servint-se de l'art per tal de vèncer-lo, perquè, malgrat tot, «és possible de parlar-ne amb bellesa» (Anglada, 2008: 162). Davant de l'horror fet concret, calia també un raig de llum, una esperança per conjurar-lo.

Així, tot i que són dos personatges molt diferents, tant Daniel (un lutier jueu) com Aram (un jove armeni) aconsegueixen de sobreposar-se a l'horror que els envolta i vèncer, cadascú a la seva manera, els botxins: el primer recuperant el violí, la construcció del qual, en el Camp dels Tres Rius, «el país de l'odi», li ha salvat la vida, i el segon, menant una vida «normal» lluny de la terra porpra d'Armènia, amb el record sempre present, però, dels seus (pare, àvia i germanes) estossinats pels turcs. No endebades, el jove Aram és fill, en la ficció, de Vahé, tallat sobre el model de Daniel Varujan, el poeta nacional d'Armènia assassinat pels turcs l'any 1915, del qual Anglada traduí amb Maria Ohannesian *Terra porpra* (2000). Al tema del genocidi jueu, que d'ençà d'*El violí d'Auschwitz* es convertí en una autèntica obsessió per Anglada, dedicà també, com és sabut, les narracions «La meva amiga», «L'àngel» i «Júlia Stroumsa», incloses dins dels reculls pòstums *Nit de 1911* (1999), la primera, i *L'àngel i altres contes* (2000), les dues darreres, així com el bell poema que deixà inèdit «L'àpida i Afrodita» (1996).

III

En contrast amb la seva obra de ficció, l'articulisme d'opinió versa sobre temes de l'actualitat més o menys punyent que Anglada vol compartir, com a *dona de lletres*, amb els lectors coetanis, espectadors com ella mateixa dels trasbalsos i les esperances del seu temps. No hi abandona mai la condició de poeta que, amb el seu bagatge i les seves limitacions d'anàlisi, escriu sobre el present per anar molt més enllà de la mera contingència, de l'observació o la valoració superficials o frívols. Moltes vegades, escudada en la lliçó dels clàssics antics i contemporanis (hi cita, amb tota naturalitat, Homer, Sal·lusti, Petrarca, Erasme, Kavafis, Camus, Quasimodo o Yourcenar), l'argumentació angladiana esdevé tan lúcida com transparent, tan nítida com penetrant, sense dogmatitzar ni simplificar els contorns de la realitat, sempre complexa. No dissimula tampoc el pensament polític, el compromís envers allò que creu, els plantejaments ideològics de què parteix i, quan cal, expressa la indignació amb fermesa serena, especialment davant de les agressions que els poderosos cometien contra els febles. Tot i que canviïn els eixos d'interès, la coherència de les posicions i de les idees d'Anglada es manté al llarg dels gairebé vint anys de dedicació constant a l'articulisme d'opinió.

Les peces periodístiques angladianes prenen com a punt de partida els fets, les dades, els exemples, les anècdotes, rarament les vivències personals, de signe

cultural al més sovint, per tal de comentar un tema d'actualitat i, amb saviesa, extrapolar-ne una interpretació raonada i, al mateix temps, proposar-ne solucions o alternatives viables. Sempre amb un esperit constructiu, de vegades pedagògic i tot, aliè a les polèmiques o als estirabots estèrils. Anglada no és una periodista que opina a tort i a dret, ni tampoc una analista política, ni una sociòloga o una economista: és una poeta *tout court* que comenta aquells aspectes de la realitat que li criden més l'atenció. Ho fa des de la talaia d'una dona de lletres independent, no subjecta al dictat partidista, tot i la seva manifesta afinitat ideològica amb el nacionalisme català d'esquerres, els moviments ecologistes o el feminisme d'índole cultural.

Alguns dels articles permeten de resseguir les preocupacions —temes com ara la impunitat dels genocidis de les minories ètniques a mans dels nazis, dels turcs o dels serbis— que després trasllada, com hem vist, al món de la ficció. Són autèntiques invocacions, carregades de raó, contra el totalitarisme, la intolerància o la desmemòria com a «mals del segle». Altres peces periodístiques, més intrascendents, es limiten a aportar una mirada afable a aspectes de la vida social o cultural, o a glossar notícies d'interès de l'àmbit internacional que pren com a motiu o pretext per descabdellar les seves sàvies reflexions, sovint reportant les lliçons dels clàssics. Altres articles expressen la satisfacció per la vitalitat extraordinària de les diverses manifestacions artístiques i culturals d'arreu, que poden prendre's com a exemples modèlics de la manera que tenen altres països —singularment França, Grècia i, sobretot, Itàlia— de preservar el patrimoni cultural o el medi natural. Altres col·laboracions, encara, comenten alguns fets de l'actualitat més diversa per extrapolar-ne, sense exhibicionismes ni moralismes hipòcrites, la lliçó ètica que se'n deriva.

En els articles més ideologitzats, més reivindicatius, en què el compromís ja és una ètica, Anglada denuncia l'opressió política que exerceix l'Estat espanyol contra la llengua, la cultura i la identitat catalanes; defensa un espai cultural i lingüístic compartit entre els diversos territoris dels Països Catalans; critica l'inveterat jacobinisme centralista practicat pel govern de Madrid; es revela contra la follia i l'absurditat de les guerres o la brutalitat de les dictadures que tantes víctimes causen, especialment en els més innocents; es posa al costat de les minories més desvalgudes d'Europa (jueus, armenis, lituans, bosnis) per advocar per la seva plenitud nacional; proclama la necessitat d'una educació humanística de qualitat que inclogui la cultura clàssica; pledeja perquè la dona ocupi més visibilitat pública, etcètera. Anglada no en parla en termes teòrics o abstractes, sinó que ho precisa en casos concrets, dades i arguments; ni tampoc es limita a tractar únicament de causes llunyanes o remotes, sinó que gosa, amb coratge i serenor, de fondejar «el clar país», l'ara i aquí.

Un dels temes que capfica més l'Anglada articulista dels anys vuitanta i noranta és el de les dificultats que tenen els Països Catalans d'exercir la seva llibertat, de viure com a poble, a causa de les imposicions, les mesquineses i els regateigs del govern espanyol. Enfront dels poders d'estat que neguen o menystenen injustament la identitat nacional catalana, Anglada alça la veu a favor d'allò que és just i diu les coses pel seu nom en articles d'un marcat to combatiu. A «Qui ens escribassa?», escrit arran del cop d'Estat del 23 F de 1981, hi apel·la a Homer i Kavafis per prendre model de la lliçó dels troians, vàlida per als catalans del moment:

en comptes de deixar-se intimidar pels «aquil·les d'opereta», cal evitar l'autèntic escull que suposa «el cavall de Troia, és a dir, els catalans que renunciïn a la seva identitat» (Anglada, 2009: 33). Pocs dies després, a «La paciència de Griselda», Anglada hi parteix del conte petrarquià *Valter e Griselda* per reclamar una actitud d'insubmissió de la Catalunya Griselda davant del Valter Estat espanyol que impedeixi, ras i curt, «l'autodestrucció com a país» (Anglada, 2009: 35). A «Vocabularum amissimus (Hem perdut els noms de les coses)», publicat l'abril de 1982, Anglada hi surt en defensa de les germanes Eva i Blanca Serra, detingudes per la seva militància independentista, i hi exigeix, tot citant l'historiador Sal·lusti, que es designi —sense risc— les coses pel seu nom: l'independentisme català no esdevé cap crim, sinó l'exercici de la llibertat d'expressió i de pensament (Anglada, 2009: 40-41). La defensa insubornable de la llengua i de la cultura catalanes es manifesta també amb claredat meridiana en l'article «Madrid, una sirena?», en què adverteix que «els mariners i els pobles que corren darrere el cant de les sirenes acaben ofegats», tot fent al·lusió al cèlebre passatge de l'*Odissea*, d'Homer (Anglada, 2009: 51).

Tal com expressen de manera implícita bona part dels articles, una altra de les preocupacions angladianes més insistents esdevé la posició que els escriptors o els intel·lectuals han de prendre davant de les «latomies» del segle xx. A «El filòsof George Steiner i els errors del menyspreu», publicat el febrer de 1991, hi comparteix l'enuig que el pensador sent pel «menyspreu que fa la força de la debilitat» i hi aplaudeix la seva actitud de «sortir de mare davant dels casos de prepotència» (Anglada, 2009: 219). Entre els articles d'Anglada més irats, més nascuts d'aquest sentiment de prepotència davant dels abusos del poder, cal destacar-ne dos de relatius a la repressió i la impunitat exercides, no a milers de quilòmetres, sinó al terror mateix: les detencions d'independentistes catalans a la primeria dels anys noranta. D'una banda, a «Al marge de les detencions policiaques», del setembre de 1992, hi explica l'abús comès amb el metge Oriol Martí, a qui la policia va violar impunement el seu fitxer de pacients (Anglada, 2009: 249-250). De l'altra, a «Balances espatllades», del novembre de 1994, hi denuncia la injustícia comesa amb la jove Núria Cadenas, empresonada durant vuit anys per la seva militància política (Anglada, 2009: 285-286). Dos altres articles reveladors, tan extraordinàriament emotius com ponderats, es refereixen a un dels grans tabús de l'opinió pública espanyola de la dictadura franquista ençà: Euskadi ta Askatasuna (ETA). D'un costat, a «De l'esglai a la reflexió», hi lamenta el terrible atemptat d'aquesta organització armada a Vic, el 1991, però també prevé que no es pot «identificar tot el poble basc amb uns quants fanàtics lluitadors que han perdut gairebé el sentit de la realitat, de la compassió i de la justícia» (Anglada, 2009: 226). De l'altre, a «Fet per a trencar-lo», publicat l'octubre de 1993, hi expressa el dol per la mort en una comissaria, en circumstàncies no aclarides, de Miren Gurutze Yanzi, una noia basca acusada de ser simpatitzant d'ETA; hi proposa la derogació —atenent els informes d'Amnistia Internacional— de la infausta *Llei Corcuera*, i hi conclou amb una afinada reflexió sobre la legalitat i la justícia: «No n'hi ha prou que una actitud sigui legal perquè sigui justa. Ho sabien molt bé els romans, que deien: “Dret extremat és injustícia extrema” (Ciceró) i “El dret suprem és sovint maldat suprema” (Terenci). La rigidesa de la llei, diu el comentarista, ha de ser temperada. “Injustícia suprema”, la de la mort a la flor dels anys és la que ha rebut la noia del cor trencat» (Anglada, 2009: 270).

IV

El mostrari d'exemples que hem esporgat de la narrativa i dels articles periodístics de Maria Àngels Anglada —entre d'altres que podríem adduir-hi— demostra que el compromís de l'escriptora vigatana en la denúncia de la injustícia en les seves formes més variades recorre tota la seva obra i presenta, des de les primeres creacions, una coherència ideològica realment exemplar, fruit sens dubte d'unes conviccions ètiques ben arrelades des de la primera joventut. A l'hora de cloure aquest paper, deixem, però, que sigui la mateixa Anglada (1996: 35) qui, a tall de testament literari i moral, ens confessi quin ha de ser el paper dels poetes —més ben dit, de les poetes— davant de les injustícies que traspalsen tan sovint el nostre món:

Senyal de perill

Convidar les poetes és cosa perillosa.
 Dic les poetes, no els joglars del rei.
 No treuen cap colom de dintre d'un copalta,
 però potser dards de flama del seu fatigat cor
 o d'una nit insomne.
 No us en fieu, per sota
 les fràgils aparences tenim un cor salvatge
 i estranys senyors servim
 —ja ho escriví Ausiàs March:
 l'amor, el clar país, una cançó d'alosa...
 Convidar les poetes és, doncs, cosa arriscada.
 Tisores de mots tallen les hores de l'oblit
 que encerclen una llengua, un bosc amenaçat
 o els ulls espaordits dels meus infants de Bòsnia.

Nota bibliogràfica

ANGLADA, Maria Àngels. *Columnes d'hores (1965-1990)*. Barcelona: Columna, 1990.

- *Arietta*. Epíleg de Joan Bastardas. Barcelona: Columna, 1996.
- *Obres completes. Narrativa*. Vol. 1. Introducció de Carles Miralles. Edició i notes explicatives i complementàries d'Eusebi Ayensa. Barcelona: Edicions 62, 2001. (Clàssics Catalans)
- *Incitació a la lectura. Articles de crítica literària*. Edició a cura d'Eusebi Ayensa i Francesc Foguet. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008. (Biblioteca Serra d'Or; 405)
- *Compromís de poeta*. Edició a cura d'Eusebi Ayensa i Francesc Foguet. Vic: Eumo, 2009. (Capsa de Pandora; 11)